

Siyasal İslam'ın Yükselişi

AKP'nin 2002 yılında yapılan genel seçimlerdeki zaferi öncesinde de Türk politikaları arasında önemli bir dini rekabet bulunmaktadır. 1980'li ve 1990'lı yılların güçlü merkez-sağdaki partileri olan ANAP ve DYP bünyesinde her zaman önemli sayıda muhafazakâr kesimler olmuştur. Necmettin Erbakan son 30 yılda birçok İslamcı parti kurmuş, 1970'li yıllarda başbakan yardımcısı, 1990'larda da kısa bir süre başbakan olarak çok etkili olmuştur.

Yazarlar: Angel Rabasa, F. Stephen Larrabee, RAND Corporation, 2008

Çeviren: Ercan Caner, Sun Savunma Net, 19 Ağustos 2020

Bu yazı; Türkiye'deki siyasi-dini manzarayı ve devlet ile din arasındaki ilişkiyi tanımlamakta, laik ve dini güçler – Kemalist elitler ve yeni ortaya çıkmakta olan sosyal gruplar arasındaki dengenin son on yılda nasıl değiştiğini değerlendirmektedir.

Çalışmada ayrıca; Türkiye'nin değişen politik ortamında Birleşik Devletler politikası için yeni ortaya çıkan zorluklar ve fırsatlar da incelenmekte ve ABD'nin istikrarlı, demokratik ve dost, daha geniş anlamda ise İslam dininin liberal ve çoğulcu yorumlarının dünya genelinde yaygınlaştırıldığı bir Türkiye'deki çıkarları için atabileceği spesifik adımlar belirlenmektedir.

Müslümanların çoğunlukta olduğu ve aynı zamanda laik bir demokratik devlet, NATO üyesi ve uzun süredir ABD'nin müttefiki olarak Türkiye, Orta Doğu güvenlik ortamının şekillendirilmesinde Birleşik Devletler stratejisi açısından çok önemlidir. Türkiye bunun yanı sıra, İslam dininin politikadaki rolü ve dış politikadaki etkisi için de emsal teşkil eden bir ülkedir. Son zamanlara kadar Türkiye'deki İslamcı partiler büyük ölçüde marjinal (kenarda kalan, ikincil) bir hareket olagelmıştır. Fakat Adalet

ve Kalkınma partisinin (AKP) son iki genel seçimlerdeki başarısı, İslami köklere dayanan siyasi hareketin artan etkinliğini göstermektedir. Bununla birlikte, AKP kendisini İslamcı bir parti olarak nitelendirmemekte ve partinin seçim başarısı da İslamcı bir ajandaya olan halk desteği anlamına da gelmemektedir. AKP, 2007 seçimlerinde ezici bir zafer kazanmış olsa da kapatılma olasılığı dâhil hâlâ ciddi zorluklarla karşı karşıyadır.

AKP, İslamcı köklere sahip olmasına rağmen; ideolojisi, siyasi hedefleri, piyasa eksenli ekonomik programı ve hitap ettiği daha geniş seçmen kitlesi açısından kendisinden önceki Milli Selamet Partisi, Refah Partisi ve Fazilet Partisinden özünde tamamen farklıdır. Eleştirmenler, İslamcılarını sivil bürokrasiye sızdırma ve yerel seviyede İslamlaştırmaya göz yummakla suçluyor olsalar da AKP dini köklerine rağmen asla açık bir İslamcı politika gütmemiştir. AKP hükümeti önceliğini Türkiye'nin Avrupa Birliğine (AB) girmesini gerçekleştirmek, ekonomik istikrar ve İslami başörtüsü anlaşmazlığı gibi bölücü sembolik meselelerde hukuk sisteminin reformuna vermiştir. Öte yanda laikler, giderek büyüyen İslamlaşmadan endişe duymaktadırlar.

Alternatif Siyasi Gelecekler

Türkiye'nin (ve AKP'nin) kökleşmiş dönüşümünün nasıl olacağı ve bu dönüşümün Türkiye'nin gelecekteki politik gelişmeler ve politika değişimine etkisi yanıtlanması gereken sorulardır. 2007 yılı seçimleri sonrasında AKP iktidardaki gücünü iyice sağlamlaştırmıştır. Üst düzey parti üyelerinden Abdullah Gül, laik cumhurbaşkanının AKP hâkimiyetindeki meclise karşı denge unsuru olduğu önceki siyasi manzarayı tamamen değiştirerek cumhurbaşkanı seçilmiştir. Laiklik prensiplerini ihlal ettiği gerekçesiyle, kapatılma talebiyle 2008 yılı Mart ayında Anayasa Mahkemesine gönderilen dava nedeniyle partinin geleceği hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Önümüzdeki 10 yılda Türkiye'de farklı gelişmeler yaşanabilir. Türkiye için dört olası alternatif gelecek senaryosu aşağıda açıklanmaktadır. Bu olasılıkların bazılarının

gerçekleşme olasılığı diğerlerine göre daha fazladır, fakat hepsi de ciddi değerlendirme ve analizi hak edecek kadar akla yatkın ve mantıklıdır.

*Türkiye'ye **AVRUPA FATİHİ** sloganları ile dönen ve Esenboğa Havalimanından Kızılay Meydanına kadar, beraberinde dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile üstü açık bir arabayla halkı selamlayarak gelen Başbakan Erdoğan; “**Hamdolsun aldık, bayramınız kutlu olsun**” derken, bindirilmiş kıtalarla onu Esenboğa'da karşılayan ve karşılama törenini organize eden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, gündüz vakti havai fişek gösterileri yaptırmış ve gazetelerde “**Türkiye AB'ye 2012'de Girer**” manşetleri atılmıştır. Not: Kutlamalara katılan vatandaşlar, gündüz olduğu için yapılan havai fişek gösterisini izleyememiş, sadece patlama seslerini duymak ile yetinmiştir.*

Senaryo 1: AKP'nin İhlmlı ve AB'ye Yönelik Politika İzlemesi

Bu senaryoda AKP, iktidardaki gücünü sağlamlaştırır ve dış politikasında Avrupa Birliği odaklı rotasından sapmasına neden olacak İslamcı dürtülere yer vermeyen ılımlı bir yol izler. Dinselliğin kamusal ifadeleri üzerindeki bazı kısıtlamalar erozyona uğrar ve bireylere, daha görünür bir İslami kimliği ifade etmelerinde daha fazla serbestlik verilir. Bununla birlikte İslami yasalar gibi İslami mevzuatı uygulamaya koyma yönünde hiçbir girişimde bulunulmaz. Ayrıca ordunun siyasi rolünü azaltmak maksadıyla gayret sarf edilir. AKP hükümeti bunlara ilave olarak dini azınlıklar üzerindeki kısıtlamaları gevşetmek için çaba gösterir.

2008 yılı başlarına kadar bu en olası senaryo gibi görülmüştür. Fakat Cumhuriyet Başsavcısı tarafından Anayasa Mahkemesine gönderilen AKP hakkındaki iddianame bu varsayımı sorgulanır hale getirmiştir. Eğer bu iddianame gereği yapılacak yargılama sonucunda AKP kapatılmaz ve iktidarda kalmayı sürdürür ise laik-dinci

dengeleri değiştirmek olarak algılanabilecek ve laikleri kendisini iktidardan dūřürmek için yeni bir hamle yapmaya kışkırtacak önlemler için bastırmakta çok daha dikkatli olacaktır. Devlet bürokrasisinde AKP üyeleri ve dini okullardan mezun olanların sayısı muhtemelen artmaya devam edecektir. Yerel düzeyde ise AKP yönetimindeki bazı belediye meclislerinin, İslami ahlak kavramını kamu politikasına dâhil etme yönündeki gayretlerine devam etmeleri muhtemeldir.

Bununla birlikte yeniden seçilen AKP hükümetinin kamusal alanda İslam'a yer açma konusunda ne kadar ileri gidebileceğinde yapısal limitler bulunmaktadır. Kemalist yapı büyük oranda bütünlüğünü korumaktadır. Dinin politikadaki kabul edilebilir rolünün sınırlarını aşan her hükümet siyasi gerilim riski yaratacak ve muhtemelen ordu tarafından müdahaleyi provoke edecektir. AKP'nin hareket serbestisine; ordu ve bürokrasi, yargı sistemi ve yüksek eğitim kurumlarındaki laik unsurların oluşturduğu tehdide ilave olarak, iki diğer faktör de AKP hükümetinin ılımlı bir yol izlemesinin lehindedir.

Birinci faktör İslam dininin ılımlı ve çoğulcu geleneğidir. İslam'ın katı Selefi yorumları Türk halkının geniş bir sektöründe hiçbir zaman kök bulmamıştır. Yapılan kamuoyu anketleri, Türkiye'de bir İslam devleti için desteğin çok az olduğunu göstermektedir. Dindar olanlar dâhil Türklerin büyük bir çoğunluğu laik devleti desteklemektedir.

ılımlı bir yolu avantajlı kılan diğer faktör de Türkiye'nin Batı ile kurumsal, ekonomik, stratejik ve önemli derecede kültürel olarak bütünleşmiş olmasıdır. Son 20 yıldır Türkiye önemli ölçüde Avrupa normlarına yönelmiştir. Önemli boşluklar bulunsa da eğilimler açık ve nettir. Bunun anlamı Türkiye'deki İslami politikaların, Orta Doğu'daki genel durumdan farklı olarak, çok daha fazla uluslararası bağlamda etkilendiğidir.

Son değerlendirme ikinci iktidar dönemindeki AKP yönetiminin kalitesi ile ilgilidir. Erdoğan'ın ikinci hükümeti, ekonomik istikrarı sürdürmeyi ve güneydoğudaki güvenlik problemlerine tepki göstermeyi başarabilir ise daha sağlam bir yol

izleyebilecektir. İlk AKP hükümeti, hiçbir büyük zorlukla karşılaşmadığından şanslı olarak nitelendirilebilir, bu nedenle AKP'nin kriz yönetim becerileri şu ana kadar test edilmemiştir. Bununla birlikte bir ekonomik kriz (mevcut bütçe açığı bir süredir alarm verici düzeyde yüksektir), Avrupa Birliğine giriş görüşmelerinde büyük bir sapma veya ülkenin güneydoğu sınırındaki güvenlik durumunun kötü yönetilmesi AKP hükümetini önemli ölçüde zayıflatabilir ve hareket serbestisini daraltabilir.

Bu değerlendirmeler her ne kadar demokratik ve giderek artan oranda küreselleşen Türkiye'de ılımlı dini politikalar izleneceğine işaret etseler de başka daha az olumlu sonuçlar da mümkündür. Üç olası alternatif aşağıda açıklanmıştır.

Foto: Mahmoud Zayyat/AFP/Getty Images

Senaryo 2: Giderek Tırmanan İslamlaştırma

Bu senaryoda yeniden seçilen AKP hükümeti çok daha saldırgan bir İslamcı ajanda takip etmektedir. Hükümetin icra ve yasama bölümlerinin tam kontrolünü elinde tutan AKP; idareciler, hâkimler ve üniversite rektörlerini atama ve hatta ordudaki personel kararlarını etkileme yetkilerine sahiptir. Dış politikada AKP, başta Suriye ve İran olmak üzere Müslüman dünyası ile bağlarını yoğunlaştıracaktır. Avrupa Birliği üyeliği konusunda Avrupa'da giderek yükselen muhalefet, AKP'yi rekabet eden bir İslam bloğu yaratma gayretine döndürecektir.

“Giderek Tırmanan İslamlaştırma” birçoğu AKP'nin Türk toplumunu İslamlaştırma yönünde gizli bir ajandası olduğuna inanan laiklik yanlılarını en çok endişelendiren senaryodur. Bununla birlikte bizim görüşümüze göre bu senaryo, birkaç nedenden ötürü gerçekleşme olasılığı en düşük olan senaryodur. İlk olarak, çok daha politik bir kutupsallaşma ve ayrışmaya neden olabilir ve ordunun müdahalesini provoke etme olasılığı bulunmaktadır. İkinci olarak, birçok Türk laik devlet yapısını

desteklemektedir ve şeriat yasalarına dayanan bir devlete itiraz edecektir. Üçüncü olarak, AB üyeliği AKP'nin dış politikasının temel unsurlarından bir tanesidir. Avrupa Birliğinden hoşnutsuzluk giderek yükseliyor olsa da AB üyeliği hâlâ Türk toplumunun yarısından fazlası tarafından desteklenmektedir.

Senaryo 3: AKP'nin Mahkeme Yoluyla Kapatılması

Bu senaryoda Anayasa Mahkemesi AKP'yi kapatmaktadır. AKP'yi kapatmak bununla birlikte çok az problemin çözülmesini sağlayacak ve krizin daha da derinleşmesine neden olacaktır. Temmuz 2007 seçimlerinde görüldüğü gibi AKP ülkenin her yerinde politik bir desteğe sahiptir. AKP kapatılır ise, Milli Selamet Partisi ve Refah Partisinin yasaklanması örneklerinde olduğu yeni bir isimle yeniden ortaya çıkacaktır. AKP'nin kapatılması bunun yanı sıra AB ile gerginlikleri tırmandıracak ve Türkiye'nin AB üyeliği macerasını daha da karmaşıklaştıracaktır.

AKP'nin kapatılması; Orta Doğu'da ilgiyle izlenen bir model olan İslam kökenli bir parti ve laik demokrasinin bir arada olduğu Türk deneyimi açısından tam bir başarısızlık örneği olacaktır. AKP'nin kapatılması bunun yanı sıra Kürtlerin hoşnutsuzluğunu da artırabilir. AKP, Türkiye'nin etnik Kürt nüfusu içinde güçlü bir desteğe sahiptir. Son olarak, zaten ciddi engellerle yüz yüze olan Türkiye'nin AB üyeliği de daha da tehlikeye girebilir.

İşçi Partisi – Doğu Perinçek ve AKP'nin Kapatılma Davası

İşçi Partisi (İP) Genel Sekreteri Ferit İlsever, AK Parti'nin Anayasa'nın 68/4. maddesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiği iddiasıyla, AK Parti'nin kapatılması için dava açılması ve sorumlu başbakan ile hükümet üyelerinin cezalandırılması istemiyle, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur.

İşçi Partisi, AKP'nin devlete karşı işlenen suçların odağı haline geldiğini öne sürerek, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na kapatma davası açması için verdiği başvuru dilekçesinde; AKP'yi Irak'taki Türkmen direnişçilerin isimlerini ABD'ye bildirmekle de suçlamıştır. "Yargıtay Başsavcılığı'na Anayasa'nın 68/4 maddesine aykırı eylemlerin odağı haline gelen AKP'nin kapatılması için dava açılması ve

Başbakan Erdoğan'ın cezalandırılması için" başvuruda bulduklarını söyleyen Genel Başkan Yardımcısı Avukat Mehmet Cengiz, aşağıdaki 21 ayrı suç iddiasını sıralamıştır.

- Ocak 1977 Rand Corporation raporu,
- İsrail Büyükelçisi David Sultan'la gizli görüşme,
- Henüz milletvekili dahi değilken, Türkiye adına yapılan görüşmeler ve taahhütler,
- AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'e özel kurye ile gönderdiği mektup,
- Türkiye'ye biçilen misyon: yıkılan Arap hanedanlarının boşluğunu doldurmak,
- Diyarbakır'ı kukla devleti merkezi yapma ihaneti,
- Aynı tezkere ile hem yurtdışına asker sevk etme, hem de yabancı askere geçiş izni verme girişimi,
- AKP hükümetinin ABD ile yaptığı 14 maddelik gizli mutabakat,
- Amir-memur ilişkisi,
- İsrail'in isteği ile Urfa'da yapımına başlanan Yahudileştirme projesi,
- Türkmen direnişçilerinin adlarının ABD'ye bildirilmesi,
- Recep Tayyip Erdoğan'ın PKK'yı masaya çağırması ve "suç için anlaşma girişimi",
- Türkiye'nin sınırlarının değiştirilmesi taahhüdünü içeren AB Müzakere Çerçeve Belgesi'ne onay verilmesi,
- “40 yıllık çözümsüzlük politikasını terk ediyoruz” söylemiyle ulusal Kıbrıs davasından vazgeçilmesi,
- Özelleştirmeler yoluyla kamunun zarara uğratılması ve bu konuda verilen yargı kararlarının hiçe sayılması,
- AKP Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile AKP Hükümetinde görevli bakanların tarikatlarla ilişkileri,
- AKP Niğde-Ulukışla örgütünün propaganda minibüsü üzerine “iktidarla el ele, 84 yıllık karanlığa son” yazılarak sürdürülen Cumhuriyet karşıtı propaganda ve Samandağ'da AKP seçim otobüsünden Atatürk posterinin yere atılıp parçalanması olayı,
- AKP Isparta Milletvekili Recep Özel'in Isparta'daki AKP İl Genel Meclis Üyeleriyle birlikte köy ziyaretinde yaptığı “80 yıllık pisliği temizliyoruz” şeklindeki açıklama,
- Tayyip Erdoğan desteğinde Said-i Nursi Sempozyumu,
- Başbakanlık Müsteşarı Ömer Dinçer'in “21. yüzyıla girerken dünya ve Türkiye gündeminde İslam” konulu sempozyumda yaptığı konuşma,
- Adalet Bakanlığı'nın Anayasa'yı ihlal suçu oluşturan eylemleri.

Senaryo 4: Askeri Müdahale

Dördüncü bir olasılık da giderek artan sosyal gerilimlerin bir askeri müdahaleye neden olmasıdır. AKP'nin, ordu tarafından önemli sınırların aşılması olarak görülen adımlar atması durumunda bir çatışma meydana gelebilir. Askeri müdahale senaryosunun iki olası şekli bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; ordunun AKP'ye karşı sosyal baskıyı harekete geçirdiği ve sonunda AKP'yi istifaya zorladığı yumuşak darbe, ikincisi ise AKP'nin zorla iktidardan indirildiği ve feshedildiği direkt askeri müdahaledir. Her ne kadar ordunun direkt müdahalesi, özellikle AKP'nin İslamcı ajandayı daha agresif bir şekilde uygulamaya çalışması durumunda, değerlendirme dışında bırakılmasa da gerçekleşmesi pek olası değildir ve ordunun bütün diğer opsiyonları tüketmesi durumunda son çare olarak uygulanabilir.

Anayasa Mahkemesinin AKP'yi kapatma ve liderlerini laiklik karşıtı eylemleri nedeniyle siyasi faaliyetlerden men etmesi yoluyla bir yumuşak darbe uygulamaya koyulabilir. Bu; Erbakan'ın Fazilet Partisine uygulanan yöntemdir ve belki de laik sektörün gittiği yöndür. 31 Mart 2008 tarihinde Anayasa Mahkemesi, başsavcının laiklik prensibine aykırı hareket ettiği iddiasıyla AKP'nin kapatma davasını gündeme almayı oy birliği ile kabul etmiştir.

28 Şubat Döneminin Başbakanı Necmettin Erbakan ve Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı. Kaynak:DW.com

Her ne kadar ordunun direkt müdahalesi, özellikle AKP'nin İslamcı ajandayı daha saldırgan bir şekilde uygulamaya çalışması durumunda, değerlendirme dışında bırakılmasa da gerçekleşmesi pek olası değildir ve ordunun bütün diğer seçenekleri tüketmesi durumunda son çare olarak uygulanabilir. Geçmişte gerçekleştirdiği direkt müdahaleler Türk Silahlı Kuvvetlerinin aklını başına getirmiştir ve ordu direkt olarak ülkeyi yönetme konusunda çok az isteklidir. Türk ordusu, son yıllarda hedeflerini gerçekleştirmek için dolaylı yollara başvurmayı tercih etmektedir.

Ayrıca; ordunun 1997 yılında Erbakan'ın iktidardan uzaklaştırılmasında yaptığı gibi toplumu hükümete karşı harekete geçirmesi AKP ile çok daha zor olacaktır. AKP oyların %47'sini alarak ezici bir üstünlükle iktidara gelmiştir. Oyların sadece %21'ini alabilen Erbakan'ın Refah Partisinin aksine AKP çok daha geniş kapsamlı bir halk desteğine sahiptir. Bu nedenle ordu, AKP hükümetine karşı yapacağı bir hamlede güçlü bir halk desteğine güvenemez.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 27 Nisan 2007 tarihinde verdiği, örtülü askeri müdahale tehdidi içeren “gece yarısı muhtırası”na karşı halkın güçlü tepkisi de bu olasılığın zayıf olduğunu göstermektedir. AKP'nin ezici seçim zaferi Türk Silahlı Kuvvetlerinin suratına atılan şiddetli bir tokadın simgesidir. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından

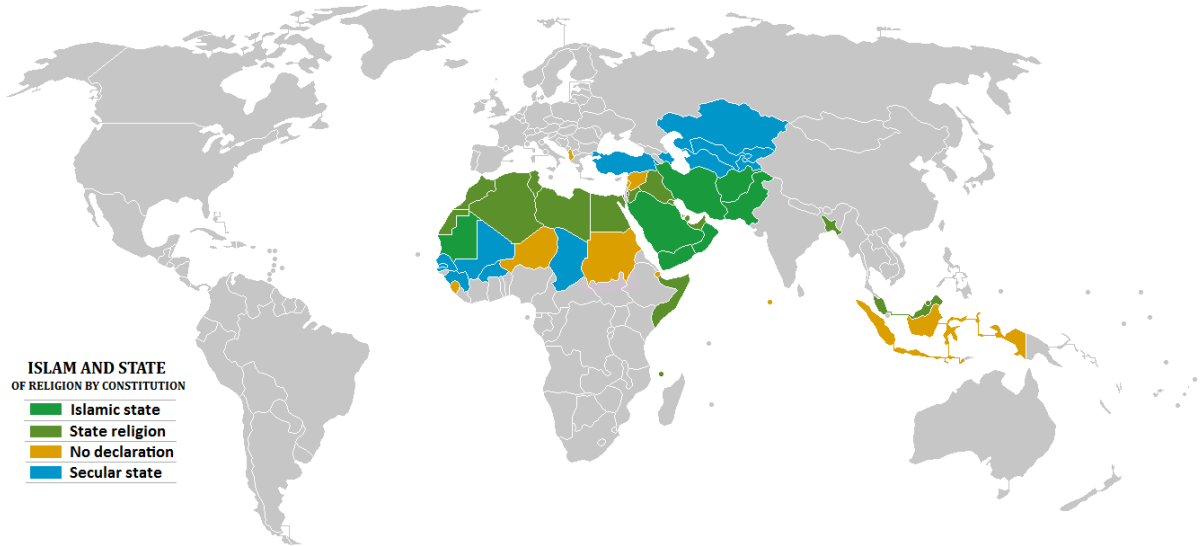
verilen muhtıra planlandığı gibi halkı AKP'ye karşı harekete geçirmek yerine, halkın AKP'ye desteğini artırmıştır. Bu gerçeğin ordu tarafından gözden kaçırılması pek olası değildir ve alenen muhalefeti harekete geçirmeyi denemede çok daha dikkatli hareket etmesine neden olabilir.

Birleşik Devletler Politikası İçin Öneriler

İslam dininin Türkiye'deki rolünün incelenmesi ABD politikası açısından birkaç sonuç ve önerilere yol açmaktadır.

İslam Dini ve Demokrasi

Bunlardan birincisi İslam'ın Türkiye'deki doğası ve Türk siyasi hayatındaki rolüdür. Türkiye, İslam dini ve Batılılaşmayı kaynaştırmaya çalıştığı, Osmanlı dönemine kadar giden uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Bu, Türkiye'yi Orta Doğu'daki diğer Müslüman ülkelerden farklılaştırmakta ve Türkiye'nin, bölgedeki siyasi modernizasyon sürecini karakterize eden keskin ayrışma, parçalanma ve şiddetten kaçınma şansını artırmaktadır.

Bu husus, İslam ve demokrasiyi bağdaştırma meselesinin özüne kadar gittiğinden önemlidir. İslami kökleri olan bir partinin, din ve devlet arasındaki sınırlara saygı göstererek laik demokratik bir sistem çerçevesinde işleyebilmesi, İslam dininin modern laik demokrasi ile uzlaşamayacağı argümanını çürütmektedir. Öte yandan, eğer bu deneme başarısız olur ise radikal İslam'ın yayılmasını frenlemek için gereken ılımlı İslam siperlerini inşa etmek için orta yol bulma şansını daha da azaltarak, çok daha derin laik-İslamcı kutuplaşmasına yol açabilir.

Türkiye'nin dışında; İslam'ın demokrasi ve laiklikle uyumunun başarılması, İslam dininin radikal ve ana akım yorumları arasındaki mevcut ideolojik çatışma açısından çok değerli bir kaynaktır. Bu nedenle Türkiye'deki ana akım kuruluşları; İslam'ın ılımlı ve çoğulcu yorumlarını yaymak üzere Müslüman dünyasındaki diğer grup ve kurumlar ile ortaklık yapmaları için teşvik edilmelidir.

Model Ülke Türkiye

Bununla birlikte, ABD politikasına yön verenler Türkiye'yi Orta Doğu için bir model olarak gösterme konusunda dikkatli olmalıdırlar. Bu nosyon, Türkiye'yi siyasi olarak Orta Doğuya doğru ittiğine ve Türkiye'nin Batılı kimliğini zayıflattığına inandıklarından, başta laikler ve ordu olmak üzere birçok Türkü rahatsız etmektedir. Bu kesimler ayrıca, Türkiye'de siyasal İslam'ı güçlendirmesi ve uzun vadede de laiklik prensibinin altını oymasından korkmaktadırlar.

Politik İslam'ın Yükselen Gücü

İkinci bir sonuç ise Türkiye'nin dönüşümünün ana nedenleriyle ilgilidir. Türkiye'de politik İslam'ın artan gücü, başta Türk toplumunun son birkaç on yıldır demokratikleşmesi ve sosyo-ekonomik dönüşümü olmak üzere, büyük oranda iç faktörlere olan tepkiden kaynaklanmaktadır. Dış faktörler ikincil ve çok daha az sonuçları olan bir rol oynamıştır. Bu da Türkiye'nin istisnai durumunun önemini ortaya koymakta ve Türkiye'yi Orta Doğu'daki diğer Müslüman ülkelerden farklı kılmaktadır. Bu noktanın önemli bir sonucu; Birleşik Devletlerin bu alanda fazla bir

etkiye sahip olmayabileceğidir. Bu durum yeni ve farklı seçkinler oluşturmanın önemini de ortaya koymaktadır.

İslamcı-Laik Tartışmaları

Üçüncü önemli nokta da Türkiye'deki mevcut siyasi gerginlikleri İslamcılar ve laikler arasında bir mücadele olarak görerek basite indirgememektir. Bu gerginlikler daha ziyade; yeni ortaya çıkan sosyal sektörler ile laik elitler arasında; Osmanlı İmparatorluğu ve yakın Türk tarihinde derin kökleri olan, merkez ile taşra arasında yıllardır süregelen bir mücadeledir. Türk toplumunun 1980'li yılların ortalarından sonraki demokratikleşmesi; İslamcılar dâhil büyük ölçüde siyaset dışı bırakılmış yeni güçlere organize olma ve kendi görüşlerini yaymaları için fırsat yaratmıştır.

Dördüncü olarak; AKP her ne kadar İslamcı köklere sahip olsa da dini, sınıfsal ve bölgesel farklılıkları aşan çok daha kapsamlı bir siyasi desteğe sahiptir. AKP'nin yaygın sosyal ağı ve mahalli güç odaklarıyla yakın bağları olan etkili parti örgütü,

Türkiye'nin büyüyen kentsel alanlarında çoğunluğu oluşturan yoksullar ve dışlanmış gruplar arasında destek kazanmasına neden olmuştur.

AKP ve Ekonomi

AKP'nin liberal ve serbest Pazar ekonomi politikaları da sosyal olarak muhafazakâr, fakat küresel ekonomiye entegre olmuş taşralı girişimcileri cezbetmiştir. AKP'nin demokratik reformlara verdiği destek ve azınlıklara yönelik hoşgörülü politikası, azınlık grupları üyelerinin birçoğunun desteğini almasını da sağlamıştır.

Üzerinde PARAYLA SATILAMAZ yazılı yardım çuvalları.

AKP'nin serbest pazar ekonomi politikaları bunun yanı sıra; büyük kentlerdeki AKP'nin Avrupa Birliğine üyeliği desteklemesinden etkilenen birçok laik iş insanını da cezbetmiştir. Son olarak; AKP'nin demokratik reformlara olan desteği ve azınlıklara hoşgörülü yaklaşımı birçok Kürt, Alevi ve Ermeni vatandaşın desteğini almasını sağlamıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse; dar ve din esash olmanın aksine, AKP geniş ve kapsamlı bir sosyal desteğe sahiptir.

AKP ve Avrupa Birliği

Beşinci olarak; AKP son on yılda, kendisinden önceki İslamcı partilerin yaptığı Batı karşıtı söylemleri terk eden ve Batı toplumlarının değerlerini öne çıkaran yeni bir yolu benimseyen bir ideolojik dönüşüm geçirmiştir. AKP'deki bu ideolojik kayış en belirgin olarak Türkiye'nin AB üyeliği hakkındaki tutumunda görülmektedir.

Bu kayış, Türkiye siyasetinde önemli bir yeniden yapılanmaya neden olmuştur. Geçmişte Kemalistler, Batı ve Batı Dünyası ile yakın bağların ana taraftarlarıdır. Son yıllarda ise bu rol giderek artan oranda AKP tarafından üstlenilmiştir. İşin garip tarafı; AKP Türkiye'yi Avrupa Birliği norm ve düzenlemeleri ile uyumlulaştırmak için bastırırken, Kemalist düzenin bazı kesimleri ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin; AB üyeliği ve daha fazla demokratikleşmenin Türkiye'nin güvenliğinin yanı sıra kendi siyasi rollerinin de altını oyacağı konusunda kaygı duymaya başlamalarıdır.

AKP hakkında açılan kapatma davası Birleşik Devletler açısından zor bir ikilemdir. Birleşik Devletlerin istikrarlı ve demokratik bir Türkiye ve ABD'nin Türkiye'deki çıkarlarının da ötesinde; iktidardaki İslam kökenli bir parti ve laik demokrasinin birlikte olabildiği siyasi modelin başarısında güçlü çıkarları bulunmaktadır. İç çekişmelerden acı çeken istikrarsız bir Türkiye, Basra Körfezi ve çevresinde, Irak'ı istikrarlı hale getirmeyi ve bölgesel istikrarı geliştirmeyi çok daha zor bir hale getirebilir. Birleşik Devletler bu nedenle Türk demokrasisine güçlü desteğini sürdürmelidir. ABD yaklaşımı, Avrupa Birliği ve Avrupalı ortakları ile koordineli yapılması durumunda çok daha etkili olabilecektir. Bununla birlikte Birleşik Devletler Türkiye'ye karşı pozisyonunu geliştirirken, Türkiye'nin iç işlerine yapılan bir müdahale olarak algılanmaması ve ters etki yaratan ulusalcı bir reaksiyona neden olmaması için temkinli hareket etmek zorundadır.

İSTANBUL, TÜRKİYE: AKP taraftarları, 18 Aralık 2004 günü, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Atatürk Uluslararası Havaalanına vardığında ellerinde Türk ve AB bayraklarını sallarken görülmektedir. Birkaç yıl öncesine kadar tehlikeli bir İslamcı olarak görülen Tayyip Erdoğan, tarihe büyük reformlarla ülkesine Avrupa Birliği'nin kapısını açan adam olarak geçmiştir. Kaynak: Mustafa Özer/AFP/Getty Images

Türkiye'nin AB üyeliğini elde etme beklentileri belirsizliğini korumaktadır. AB Komisyonu üyelik görüşmelerinin sürdürülmesini desteklerken, Avrupa'da kültürel

kadar siyasi zeminde de Türkiye'nin üyeliğine karşı muhalefet giderek yükselmektedir.

ABD, Türkiye ve Avrupa Birliği

Birleşik Devletler, Avrupa Birliği üyesi olmasa da üyelik meselesinin nasıl yönetileceği konusunda söz sahibidir. Türkiye'nin AB'ye entegrasyonu Avrupa Birliğini güçlendirecek ve özellikle Avrupa'da olmak üzere Batının Müslümanların doğal düşmanı olduğu iddiasını sonlandıracaktır. Türkiye'nin AB'ye girmesinin Batının Müslüman dünyası ile ilişkilerine faydası olabilir. Gerçekten de ılımlı ve demokratik bir Türkiye Orta Doğu için önemli bir köprü vazifesi görebilir. Oysa Türkiye'nin adaylığının reddedilmesi, ülkenin Batı ile olan bağlarının zayıflamasını talep eden güçleri kuvvetlendirerek Batı karşıtı bir geri tepmeyi başlatabilir. Böyle bir gelişme ise ne Avrupa Birliği ne de Birleşik Devletlerin çıkarları açısından uygundur.

Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan. Kaynak Getty Images

Geniş az gelişmiş alanlara sahip ve farklı kültür ve dine mensup Türkiye büyüklüğünde (yaklaşık 70 milyon nüfus) bir ülkenin, özellikle AB dâhili reformlar ve yeniden yapılanma ile boğuşurken Avrupa Birliğine entegrasyonu aşılması çok güç bir zorluktur. Türkiye'nin Avrupa üyeliği meselesinin hassasiyeti dikkate alındığında, Birleşik Devletler Türkiye'nin üyeliğini perde arkasından sessizce desteklemeli ve açık bir baskı uygulamaktan kaçınmalıdır. Türkiye'nin AB üyeliğine verilen açık destek Avrupa Birliği üye ülkelerini öfkeli edebilir ve hatta Türkiye'nin üyelik şansını tehlikeye sokabilir.

Bunun yanı sıra Washington, Türkiye'nin AB üyeliğinin uzun vadede ABD-Türkiye ilişkilerinin atmosfer ve şekline etkisi olacağı gerçeğini görmek zorundadır. Ankara,

Birleşik Devletler ile güçlü güvenlik bağları talebini sürdürürken, Türk liderleri birçok meselede giderek artan oranda Washington yerine Brussels'e güvenmektedirler. Sonuç olarak; Türkiye'nin dış politikasının zaman içinde çok daha fazla "Avrupalılaşması" büyük bir olasılıktır.

Orta Doğu'da Çıkarlar Çakışıyor mu?

Altıncı olarak Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik politikası da ABD-Türkiye ikili ilişkilerinde hassas bir mesele olarak kalmayı sürdüreceği gibi görünmektedir. Türkiye'nin Orta Doğu'da artan çıkarları, Ankara'yı, bölgede ani gelişen durumlarda, bu operasyonlar açık bir şekilde Türkiye'nin çıkarlarına uygun olarak algılanmadığı sürece, Birleşik Devletler'in Türkiye'nin askeri tesislerini kullanmasına izin verme konusunda dikkatli olmaya yöneltecektir. Bu durum, Türkiye'nin ABD'nin İncirlik veya diğer Türk tesislerinin kullanımına yönelik kısıtlamalarını artırması durumunda, İncirlik Hava Üssüne alternatif olabilecek ABD seçeneklerinin çeşitlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ermeni Soykırımı Yasa Tasarısı

ABD Kongresine periyodik olarak getirilen Ermeni soykırımı yasa tasarıları da gelecekte Ankara ile ilişkileri gerebilir. 2007 yılında Bush yönetimi, bir soykırım kararını (HR-106) son dakikada rafa kaldırmayı başararak Ankara ile yaşanacak ciddi bir krizi engellemiştir. Bununla birlikte soykırım tasarısı muhtemelen yine gündeme getirilecek ve potansiyel bir ihtilaf kaynağı olarak kalmayı sürdürecektir. Gelecekteki yönetimler, Ermeni meselesinin Türkiye ile ilişkileri zedelememesi için kongre liderleri ile yakın çalışmak zorundadırlar.

ABD ve PKK

Birleşik Devletler bunun yanı sıra, Türk topraklarına Kürdistan İşçi Partisi (PKK) tarafından düzenlenen terör saldırıları konusunda da çok daha kararlı bir şekilde ilgilenmelidir. Türklere göre PKK meselesi, ABD-Türkiye güvenlik ilişkisinin değerini belirlemede çok önemli bir sınavdır. Birleşik Devletlerin bu meseleye göstereceği tepki önümüzdeki on yıllık dönemde ABD-Türkiye ilişkilerinde belirleyici bir rol oynayacaktır.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Kasım 2007 Washington ziyareti sonrasında, PKK'ya karşı Ankara ile daha yakın askeri ve istihbarat işbirliği, büyük oranda Irak savaşı sonucunda ortaya çıkan ikili ilişkilerdeki bazı güvensizlik ve gerginliklerin yatıştırılmasına yardımcı olmuştur. Fakat bu yönde atılan somut adımların sürdürülmesi gerekmektedir. Birleşik Devletler, özellikle PKK'ya müsamaha göstermekten vazgeçmesi ve bu terör örgütüne verdiği lojistik ve siyasi desteği sonlandırması konusunda Kürdistan bölgesel yönetimine daha fazla baskı yapmalıdır. Sert bir terör karşıtı program PKK'yı yenilgiye uğratma stratejisinin önemli bir bileşeni olsa da bu strateji Kürtlerin şikâyetlerinin kök nedenlerine hitap eden sosyal ve ekonomik reformlar ile birleştirilmelidir.